

porrexisset Pater dexteram. Ubi duas ponit solutiones: quarum secunda incipit ibi: *Potest & aliter illud accipi.* Circa primum duo facit. Primo ponit responsionem; secundo excludit hereticorum obviacionem, ibi: *Sed dicit hereticus &c.*

QUÆSTIO I.

HIC queruntur quinque.

Primo, De opere distinctionis per differentiam ab aliis operibus.

Secundum, Utrum lux proprie in spiritualibus inveniatur.

Tertio, Utrum lux corporalis sit substantia, aut accidens.

Quarto, De lucis productione.

Quinto, Quomodo Pater dicitur per Filium operari.

ARTICULUS I.

Utrum opus distinctionis fuerit necessarium post opus creationis.

I. P. quæst. XLVII. art. 1. & II. contr. Gent. cap. XXXIX. & Lib. III. cap. XLVII. & opus 2111. cap. LXXI. LXXII. LXXIII. CX.

1. **A**D primum sic proceditur. Videtur quod post opus creationis, distinctionis opus necessarium non fuerit. Distinctio enim non est nisi prius confusorum, & commixtorum. Si ergo post creationem facta est rerum distinctio, oportet res prius mixtas fore creatas; & sic redibit opinio Anaxagoræ, & Anaximandri (ex XII. Metaph. text. IX.) quod res fiant per extractionem ex uno confuso, & mixto.

2. Præterea. Creatio terminatur ad esse. Ens enim, ut dicitur in Lib. de causis (propos. XLVIII.) est per creationem. Sed materia secundum esse distincta est, quamvis secundum essentiam sit una. Ergo videtur quod post creationem distinctione opus non sit.

3. Præterea. Eorum est distinctio quorum potest esse commixtio, & confusio secundum locum. Sed hæc non possunt convenire nisi communicantibus in materia. Si ergo superioribus, & inferioribus corporibus materia communis non sit, videtur quod superiorum ab inferioribus nulla sit facienda distinctio.

4. Præterea. Quodlibet corpus est distinctum ab aliis corporibus. Cum ergo describatur in textu distinctio cæli crystallini, & cæli siderei, videtur quod inconuenienter subteatur distinctio cæli empyrei.

5. Præterea. Supra dictum est in littera (dist. XII.) quod sex diebus Deus creaturas per species distinguit. Ergo videtur quod totum opus sex dierum ad distinctionem pertineat; & ita ornatus videtur a distinctio operis non differre.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod natura in operibus sex dierum taliter instituta est ut nature principia tunc condita in se subsisterent, & quod ex eis alia propagari possent per mutuam actionem, & passionem; & ideo oportuit eis tunc esse conferri, & virtutes activas, & passivas, quas Augustinus (Lib. V. sup. Gen. ad lit. cap. IV.) vocat rationes seminales

(1) *Al. ad ipsorum principiorum.*

quibus ex eis effectus consequentes producerentur.

Quantum ergo ad esse ipsorum principiorum, sumitur opus creationis, per quod substantia elementorum mundi in esse producta est. Sed virtutum activarum, & passivarum quedam sunt moventes ad determinatas species, ut virtus quæ est in semine leonis, & equi; quedam vero sunt communes moventes ad omnem speciem, ut calidum, frigidum, & huiusmodi. Per opus ergo distinctionis attributa sunt rebus creatis virtutes activæ, & passivæ communes, moventes ad omnem speciem; sed per opus ornatus collatae sunt rebus virtutes moventes ad determinatas species. Sed distinctio non potest nisi tripliciter variari. Cum enim motus alterationis, secundum quem fit generatio, & corruptio, reducat in unum primum alterans non alteratum, scilicet cælum, oportet in principis essentialibus mundi esse tria: primum, quod est alterans non alteratum, ut cælum; secundum, quod est alterans alteratum, ut media elementa; quæ sunt ignis, aqua, & aer; tertium, quod est ultimum, & minimum habens de virtute alterandi, scilicet terra. Primo ergo oportuit distingui primum ab ultimo; & hoc factum est per lucis productionem: quæ quidem formaliter est in cælo, & participatur in mediis elementis secundum plus & minus; sed ultimum elementum, scilicet terra, caret luce, vel minimum de ipsa habet. Secundo oportuit esse distinctionem primi a medio; & hoc factum est secunda die, quando divisæ sunt aquæ inferiores a superioribus, facto firmamento. Tertio est divisio medii ab ultimo: & hoc factum est tertia die, quando congregatae sunt aquæ in unum locum, & apparuit arida.

Ad primum ergo dicendum, quod distinctio partium mundi non est intelligenda per extractionem materialem ab aliquo mixto, sed formaliter per hoc quod diversis rebus diversæ virtutes collatae sunt.

Ad secundum dicendum, quod per opus creationis principia mundi distincta sunt quantum ad esse primum, quod est per formas substantiales. Sed oportuit advenire opus distinctionis, ut distinguerentur etiam quantum ad agere, & pati, secundum diversas virtutes rebus collatas.

Ad tertium dicendum, quod in istis distinctionibus est quedam diversitas. Quia enim corpora superiora non sunt ejusdem materiæ cum inferioribus, & per consequens secundum locum confundi non possunt; ideo prima distinctio, quæ est primi ab ultimo, & secunda, quæ est primi a medio, est tantum secundum collationem diversarum virtutum ad agendum, & patiendum; sed tertia, quæ est medii elementi ab ultimo, quæ commisceri possunt; & secundum locum confundi, est secundum utrumque, in quantum elementis collatae sunt qualitates quæ sunt principia alterationis, ut calor, & frigus & huiusmodi; & illa quæ sunt principia motus localis, ut gravitas, & levitas; & ideo in tertio die facta est mentio de loco, cum dicitur: *Congregentur aquæ in unum locum*: & non aliis precedentibus.

Ad quartum dicendum, quod cælum empyreum, ut supra dictum est, non habet influentiam super inferiora corpora; & ideo inter opera distinctionis commemorari non debuit, per quam rebus virtutes activæ datae sunt: sed cælum empyreum ordinatum est ad gloriam beatorum; & ideo in principio creationis suæ totum complementum suum habuit.

Ad quintum dicendum, quod opus distinctionis supra

pra-acceptum est communiter, prout dicit discretio-nem secundum quancumque virtutis differentiam; & sic in se includit etiam ornatum: alio autem modo ab ornatu differt, ut dictum est. Et hæc differentia potest sumi ex modo loquendi ipsius Scripturæ, quæ in operibus trium dierum quamdam divisionem insinuat.

ARTICULUS II.

Utrum lux proprie inveniatur in spiritualibus.

I. P. quæst. LXXVII. art. 1.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod lux proprie in spiritualibus inveniatur. Primo per id quod dicitur Joan. 1. 9. *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*; quod de Deo intelligitur, qui maxime spiritualis est. Ergo videtur quod lux proprie in spiritualibus substantiis inveniatur.

2. Præterea. Augustinus dicit III. super Genes. (cap. XXVIII.) *Non Christus sic dicitur lux quomodo dicitur lapis; sed illud proprie, hoc utique figurative.* Non autem Christus proprie diceretur lux, nisi lux proprie in spiritualibus inveniatur. Ergo &c.

3. Præterea. Inter alias creaturas spiritualis substantia nobilior est, quasi Deo proximior. Sed non est probabile, Scripturam divinam nobilissime creaturæ creationem subituisse. Cum ergo de creatione Angelorum mentionem non faciat, videtur quod ad litteram, & proprie per lucis productionem creatio naturæ angelicæ sit intelligenda.

4. Præterea. Luci convenit maxime activum esse: unde luci attribuitur diffusivum esse. Sed actio convenit verius spiritualibus quam corporalibus. Ergo & lux.

5. Præterea. Actus proprius lucis est manifestare. Sed manifestatio magis proprie est in spiritualibus, ubi est nobilior cognitio. Ergo videtur quod & lux verius in eis inveniatur.

Sed contra est quod dicit Ambrosius, (a) qui inter ea quæ transumpunt de Deo dicuntur, ponit splendorem qui contingit ex multiplicatione luminis. Ergo videtur quod lux in spiritualibus non nisi metaphorice inveniatur.

Præterea. Dionysius dicit in IV. cap. de div. Nom. quod Deus dicitur lumen ex hoc quod similitudo ejus maxime resultat in radio solari quantum ad causalitatem. Sed omne nomen quod dicitur de Deo per similitudinem a creatura corporali sumptam, convenit sibi metaphorice. Ergo &c.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod in hoc videtur esse quedam diversitas inter sanctos. Augustinus enim videtur velle, quod lux in spiritualibus verius inveniatur quam in corporalibus. Sed Ambrosius, & Dionysius videntur velle, quod in spiritualibus non nisi metaphorice inveniatur. Et hoc quidem videtur magis verum: quia nihil per se sensibile spiritualibus

(1) *Immo Ephes. v. 13.*

Ex EDIT. P. NICOL. (2) Sic in prologo Lib. II. de Fide ad Gratianum: *Sunt nomina quedam quæ evidenter proprietatem Deitatis ostendunt: sunt quæ similitudinem Patris & Filii: sunt etiam quæ perspicuam divinam maiestatis expriment unitatem. Proprietates itaque sunt Deus, Filius, Verbum; similitudines, splendor, claritas, &c. Quamvis non adeo expresse transumptivam significationem hæc Ambrosii verba importent, sed expressius Damascenus hoc dicat Lib. II. de Fide orth. cap. XIV. ac deinceps. De Damasceno jam notaverat ad marginem editio Veneta an. 1593.*

convenit nisi metaphorice: quia quamvis aliquid commune possit inveniri analogice in spiritualibus, & corporalibus, non tamen aliquid per se sensibile, ut patet in ente, & calore; ens enim non est per se sensibile, quod utriusque commune est; calor autem quod per se sensibile est, in spiritualibus proprie non invenitur. Unde cum lux sit qualitas per se visibilis, & species quedam determinata in sensibilibus, non potest dici in spiritualibus nisi vel æquivoce, vel metaphorice.

Sciendum tamen, quod transferuntur corporalia in spiritualia per quamdam similitudinem, quæ quidem est similitudo proportionabilitatis; & hæc similitudinem oportet reducere in aliquam communitatem univocationis, vel analogiæ; & sic est in proposito: dicitur enim lux in spiritualibus illud quod ita se habet ad manifestationem intellectivam, sicut se habet lux corporalis ad manifestationem sensitivam. Manifestatio autem verius est in spiritualibus; & quantum ad hoc, verum est dictum Augustini, quod lux verius est in spiritualibus quam in corporalibus, non secundum propriam rationem lucis, sed secundum rationem manifestationis, prout dicitur (1) in Canonica Joannis, quod *omne quod manifestatur, lumen est*: per quem modum omne quod manifestum est, clarum dicitur, & omne occultum, obscurum.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus dicitur lux vera quantum ad veritatem ejus a quo sumitur similitudo, & non quantum ad veram naturam lucis: per quem etiam modum dicitur vitis vera, Joan. XV.

Ad secundum dicendum, quod Augustinus attendit quantum ad rationem manifestationis, magis quam ad nomen lucis. Vel dicendum, quod ea quæ ibi dicit, ut ipse ibidem (cap. XXVIII.) protestatur, non asserendo, sed inquirendo dicit.

Ad tertium dicendum, quod, secundum Dionysium, Scriptura divina proponit nobis spiritualia sub similitudine rerum corporalium; & ideo non decuit ut creationem Angelorum expresse describeret; sed dedit eam intelligere ex productione corporalis lucis.

Ad quartum dicendum, quod ad propriam naturam lucis non pertinet quælibet actio, sed talis quæ est in corporalibus, & similiter non quælibet manifestatio, sed quæ est ad sensum visus.

Unde patet responsio ad quintum.

ARTICULUS III.

Utrum lux sit accidens.

I. P. quæst. LXXVII. art. 2.

1. **A**D tertium sic proceditur. Videtur quod lux non sit accidens. Primo per auctoritatem Augustini, qui dicit in Lib. de lib. Arbit. (III. cap. V. & epist. III. ad Volusianum) quod lux in corporibus tenet primum locum: & multa huiusmodi in Libris suis dicit. Sed nullum corpus est accidens. Ergo &c.

2. Præterea. Quæcumque conjunguntur, & sepa-

parantur ab invicem, manentia eadem numero, non sunt accidentia: quia accidens de subiecto in subiectum non transit, nec duo accidentia ejusdem speciei distincta, in eodem subiecto esse possunt. Sed duorum lumina conjunguntur, & separantur ab invicem, ut dicit Dionysius in 11. cap. de divin. Nomin. Ergo lux non est accidens.

3. Præterea. Quidquid prædicatur de genere, & de specie. Sed secundum Philosophum (V. Topic. cap. 111.) lux est species ignis. Cum ergo ignis sit corpus, & substantia, videtur quod similiter & lux.

4. Præterea. Nihil movetur nisi corpus, ut in VII. Physic. (text. 11.) probatur. Sed radii moventur descendentes de sole ad nos. Ergo sunt corpus.

5. Præterea. Nihil reverberatur ad corpus nisi corpus, quia accidenti corpus non obsistit. Sed radii solares reverberantur ad corpus solidum. Ergo &c.

6. Præterea. Corporum est ut ex eorum confractione & compressione calor sequatur. Sed ex intersectione radiorum solis, & multiplicatione sequitur calor. Ergo &c.

7. Item. Nihil agit ultra speciem suam, quia effectus non est altior agente. Sed per lumen solis producuntur formæ substantiales in inferioribus, ut patet ex Dionysio in 14. cap. de divin. Nom. ubi dicit, quod lumen solare corporum visibilium generationi confert, & ad vitam ipsam movet. Cum ergo forma substantialis sit ultra naturam accidentis in perfectione, & dignitate, videtur quod lumen accidens esse non possit.

8. Præterea. Si accidens est, oportet quod ad aliquod accidentis genus reducatur, nec potest ad aliud reduci quam ad genus qualitatis, cujus sibi nulla species competere videtur nisi tertia. Si ergo in tertia specie qualitatis non sit, videtur quod non sit accidens. Quod autem non sit in tertia specie qualitatis, sic probatur. In illa enim specie est passio, vel passibilis qualitas. Sed cuilibet passibili qualitati est aliquid contrarium. Cum ergo luci nihil contrarie opponatur, sed solum privative, scilicet tenebra, videtur quod lux non sit in tertia specie qualitatis.

9. Præterea. Omnis qualitas passibilis introducit successive in materiam: quia secundum eam contingit alterationis motus, qui successivus est. Illuminatio autem fit subito. Ergo lumen non est hujusmodi qualitas.

10. Præterea. Qualitates passibiles impressæ in subiecto ab aliquo agente, remanent per aliquod tempus, etiam agente remoto, ut patet in aqua calefacta. Sed lumen factum in aere statim esse desinit ad absentiam solis illuminantis. Ergo &c.

Sed contra est quod dicit Damascenus (Lib. I. orth. Fidei cap. 1x.) lucem esse qualitatem ignis. Qualitas autem est accidens. Ergo & lux.

Item. Avicenna, de anima Part. III. cap. 1. dicit, quod lux est qualitas corporis lucidi in quantum hujusmodi, & quod lumen est qualitas quam mutuatur corpus diaphanum à corpore lucido. Ergo videtur quod tam lumen, quam lux sit accidens.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod ista quatuor differunt, lux, lumen, radius, & splendor. Lux enim dicitur, secundum quod est in aliquo corpore lucido in actu, à quo alia illuminatur, ut in sole. Lumen autem dicitur, secundum quod est receptum in corpore diaphano illuminato. Radius autem dicitur illuminatio secundum directam lineam ad corpus lucidum: &

ideo ubicumque est radius, est lumen; sed non convertitur: contingit enim lumen esse in domo ex reflexione radio rum solis, quamvis non ex directa oppositione, propter aliquod corpus interajcens. Splendor autem est ex reflexione radii ad aliquod corpus tersum, & politum, sicut ad aquam, & ad argentum, vel ad aliquod hujusmodi, ex qua reflexione etiam radii projiciuntur.

His ergo visis, sciendum est, quod circa naturam lucis, & luminis est multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod lux est corpus, quod est ipsa substantia solis, ex quo fluunt quedam corpora, & illa corpora dicuntur lumen, vel radius. Hæc autem positio multipliciter à Philosophis improbata est. Primo quia sequeretur quod illuminatio esset motus localis corporum à sole fluentium: & cum motus localis non possit esse subito, sequeretur illuminationem fieri successive, quæ successio non posset sensum latere secundum maximum spatium, ab oriente scilicet in occidentem, & à sole ad nos. Secundo quia sequeretur duo corpora esse simul in eodem loco, cum totum spatium quod illuminatur sit plenum aere, quamvis hæc pro inconvenienti quidam eorum non habeant, omnino sensum negligentes.

Alii vero dicunt, lumen recipi in poros aeris. Sed hoc ridiculum est: oportet enim obtenebrato aere, poros vacuos remanere, & aerem non totum illuminari, & multa hujusmodi. Tertio quia illa corpora aut decidunt de substantia solis, & sic oportet eum quotidie minorari, & quandoque consumi; nisi forte dicatur cibari vaporibus ex aqua, & terra ascendentibus, ut sic deperdita restarentur: quod est omnino fabulosum. Aut oportet quod continue illa corpora de novo fiant: & hoc vel ex materia præjacente, & sic fierent corruptis quibusdam aliis: & cum in cælo sit illuminatio, sequeretur aliqua corpora ibi corrumpi, ut alia generentur, & multa alia absurda: aut quod fiant per creationem novæ materiæ, & naturæ; nec poterit esse tunc illuminatio, nisi per miraculum à Deo. Sequeretur etiam, cum corpora creata in nihilum non reducantur, quod quantitas mundi semper augmentaretur, novis corporibus quotidie creatis, & hujusmodi multa absurda. Præterea contra hoc. Avicenna (de Anim. part. 111. cap. 111.) multas rationes ponit in VI. de naturalibus. Unde hæc positio tamquam absurda, & extranea relinquenda est: non enim potest sustineri, nisi aliis principiis naturalis Philosophiæ inventis.

Alii autem dicunt, quod lumen quod est receptum in corpore diaphano, est accidens, quia post esse completum advenit, & recedit rebus manentibus; sed in corpore lucido lux est substantia, vel ipsum corpus lucidum secundum quosdam, vel forma substantialis ejus secundum alios. Hoc iterum stare non potest. Illuminatio enim est actio in aliud, quia lucidum illuminat. Unde si lumen in hoc aere est accidens, oportet quod principium illuminationis in corpore lucido sit accidens; sicut etiam Commentator probat quod calor non est forma substantialis ignis, quia in corporibus calefactis est accidens. Præterea nulla substantia est per se sensibilis, quia quod quid est objectum intellectus. Unde oportet quod lux quæ per se videtur, non sit forma substantialis. Et si dicatur, quod illud quod videtur, non est lux, sed fulgor quidam: dicendum, quod illud quod nos appellamus lucem, est illud quod per se videtur. Et si forma substantialis solis dicatur lux, non erit nisi æquivoce: quia accidens, & substantia non univocantur in aliquo: & sic nihil prohibet etiam lapidem

vocari lucem, aut tenebras: quia etiam, secundum Philosophum in IV. Metaph. (text. xi.) non est inconveniens quod eodem nomine apud nos significetur homo, & apud alios non homo.

Alii dixerunt, quod lux nihil addit supra colorem, sed ipsa evidentia coloris vocatur lux, vel lumen: & hanc positionem Avicenna (de Anima art. 111. cap. 11. & 111.) multipliciter improbat, accipiendo omnes modos quibus intelligi potest. Sensibiliter tamen apparet esse falsum in noctilucis, quorum color in nocte occultatur, quando lux apparet; & quando color videtur in die, lux non sentitur: sed verum est quod per lumen videtur color, quia facit colorem esse visibilem in actu.

Alii dicunt, quod lux non habet esse firmum & ratum in natura, sed est tantum intentio: sicut enim dicitur, quod species coloris per aerem ad pupillam delata, in aere non habet esse naturale, sed spirituale (unde & per eandem partem aeris albedinis species, & nigredinis deferuntur) ita etiam intentio corporis lucidi in aere relicta est lumen. Et hæc opinio valde probabilis est. Primo quia cum lumen det esse spirituale colori, multo fortius videtur quod ipsum spirituale esse habeat. Secundo quia nulla qualitas habens esse naturale, immediate superposita organo visus, potest videri; lumen autem videtur contingens pupillam: unde videtur quod esse spirituale habeat. Sed hoc non videtur usquequaque verum: quia per illud quod habet esse intentionis tantum, non sequitur transmutatio nisi secundum operationem animæ, ut in videntibus, & audiendis. Per illuminationem autem videmus sensibiliter naturales transmutationes fieri per caliditatem ex radiis solis consequentem. Unde non potest esse quod habeat esse intentionis tantum.

Et ideo dicunt alii, quibus consentiendum videtur mihi, quod lux est forma accidentalis, habens esse ratum & firmum in natura, & quod sicut calor est qualitas activa ipsius solis, & in aliis est, secundum quod magis cum sole communicant, qui totius luminis est fons. Unde Avicenna dicit (Lib. de Cæl. & mun. cap. xiv. in fine) quod nulla actio est à corporibus superioribus in inferiora, nisi mediante luce, sicut ignis etiam agit mediante calore: unde lux, & lumen differunt, sicut calor in subiecto per se calido, & in calefacto. Et quia cælum est primum alterans, inde sequitur quod omnis alteratio quæ est in inferioribus, perficiatur per virtutem luminis, sive sit alteratio secundum esse naturale, sive secundum sensum: & ex hoc habet lux quod omnibus corporibus generationem conferat, ut dicit Dionysius: ex hoc etiam est quod coloribus esse spirituale confert, secundum quod ipsæ recipiuntur in medio, & in organo: unde & ipsum lumen virtutem spirituales habet: & inde est etiam quod secundum Augustinum (Lib. VII. super Gen. ad lit. cap. xv.) lumen est medium in omni sensu, sed in visu primo, & immediate: qualitates enim visibiles sunt priores cæteris, prout secundum esse formale sunt inventæ in corporibus inferioribus, secundum quod conveniunt cum corpore celesti, ut patet in II. de Anima (text. lxxvii.) & in II. de generatione (text. xxxvi.) sed aliorum sensuum mediis aliis qualitatibus.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut tenebra sumitur quandoque pro aere obscurato, ut supra dicitur.

Ex Edit. P. NICOL. (a) Quod subjungitur ex I. de Gener. & ut ex principio de Gener. corrupte prius legebatur, non sic expressis verbis ibi occurrit, sed ex text. viii. subintelligi aliquo modo licet.

tum est; ita etiam lux pro corpore lucido sumitur: & sic potest intelligi, quod Augustinus lucem aliis corporibus connumerat per modum loquendi quod etiam Commentator in II. de Anima calorem naturalem corpus esse probat. Nihilominus Augustinus non intendit hoc asserere, quasi fidei conveniens; sed sicut utens his quæ Philosophiam addiscens audierat. Et ideo illa auctoritates parum cogunt.

Ad secundum dicendum, quod non intelligitur conjunctio, & separatio luminum, nisi secundum intentionem, & remissionem luminis, multiplicatis, vel subtractis luminaribus, quorum radii confusi esse dicuntur propter luminarium distinctionem.

Ad tertium dicendum, quod illa divisio ignis sic intelligenda est, ut per lucem intelligatur ignis secundum quod in propria materia est, ut sic conjunctive sumatur; per alia vero secundum quod est in materia aliena, per carbonem quidem secundum quod est in sicco terrestri, per flammam autem secundum quod est in humido aereo: & sic ipsemet se exponit in Lib. de animalibus; II. cap. 11. sed tamen auctoritates Aristotelis quæ ab exemplis inductis sumuntur, nihil valent: quia ipsemet testatur in principio de generat. (a) quod in eis non quarit subiectum, sed modum: unde inducit ea non ad asserendum, sed quia erant suo tempore apud quosdam probabilia.

Ad quartum dicendum secundum Avicennam, de Anim. part. iv. cap. 1. quod cum dicitur radius moveri, vel descendere, non proprie dicitur, sed transumptive, ex eo scilicet quod alteratio illuminationis incipit ab eo quod supra nos est, per quem etiam modum possumus dicere calorem ascendere, vel descendere.

Ad quintum dicendum, quod radii non dicuntur reverberari ad corpus solidum, sicut repulsus secundum motum localem, sicut pila quedam; sed in quantum obsistit sua densitate illuminationi, per quem etiam modum alia qualitates reflectuntur.

Ad sextum dicendum, quod ex intersectione radiorum non sequitur calor, sicut ex confractione corporum; sed quia ex concurrentibus multis radiis ad unum punctum oportet multiplicari lumen, & ex hoc multiplicatur calor in quantum lumen, ex hoc quod est qualitas primi alterantis, habet quod ad alterationem juvet, & præcipue secundum illam qualitatem quæ est simpliciter, & maxime activa scilicet calor, ac per hoc virtuti primi alterantis maxime conformis.

Ad septimum dicendum, quod forma substantialis educitur in actum per virtutem cæli; & ideo oportet quod lumen quod per cælum in inferiora agit generationem rebus conferat, & ad formam substantialem moveat, in quantum agit in virtute ipsius cæli, sicut etiam calor ignis movet ad formam substantialem ignis, secundum quod agit in virtute formæ substantialis à qua fit.

Ad octavum dicendum, quod lux, & etiam lumen, in genere qualitatis est, ut dicit Avicenna, ubi sup. & quia passionem in sensu infert, oportet quod sit in tertia specie; nec tamen oportet quod contrarium habeat, eo quod est qualitas illius corporis quod à contrariis natura removet, ut sit universaliter movens alterans.

Ad nonum dicendum, quod successio, quæ est in alteratione aliarum qualitatum, contingit ex hoc quod

quod

quod in patiente est qualitas contraria, quæ resistit actioni alterantis, quam oportet successive expelli. Sed cum lux non habeat contrarium, sicut nec forma substantialis, diaphanum ad præsentiam illuminantis statim lumen recipit, sicut materia statim necessitata per alterationem præcedentem recipit formam substantialem. Et ideo sicut generatio est terminus alterationis, ita illuminato motus localis, quo illuminans fit præsens illuminato, ut dicit Comment. in VI. Phys. cap. 11.

Ad decimum dicendum, quod, sicut dicit Dionysius in IV. cap. de div. Nomin. lumen solis recipitur in diversis corporibus diversimode secundum diversam capacitatem eorum; & ideo aliqua sunt quæ illuminantur in superficie tantum, ut corpora opaca; aliqua vero sunt quæ illuminantur etiam in profundo, sicut diaphana, quæ tamen lucem non retinent, quia imperfecte lumen recipiunt: unde oportet quod lumen in eis cesset absente illuminante; alia vero sunt quæ perfectius lumen recipiunt, & lumen tenent, ut carbunculus, & huiusmodi.

ARTICULUS IV.

Utrum productio lucis convenienter recitetur.

I. P. quæst. LXXVII. art. 4.

1. **A**D quartum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter lucis productio recitetur. Cum enim Deus lux sit, non decet eum ut à tenebris opera sua inchoet. Sed ante lucem tenebræ fuerunt. Ergo videtur quod lux debeat esse de primo creatis, non ad opus distinctionis, sed ad opus creationis pertinens.

2. Præterea. Lux invenitur in pluribus corporibus: nec omnium corporum est lux una. Ergo videtur quod inconvenienter unius tantum lucis productio describatur, in illo tantum loco existentis ubi nunc est sol, ut in littera dicitur.

3. Præterea. Dies, & nox non fuerunt nisi secundum accessum, & recessum luminarium. Sed hoc non potest esse nisi per motum circulem lux deferatur. Cum ergo firmamentum, quod circulariter movetur, secunda die sit factum, videtur quod inconvenienter in prima die secundum lucem tunc creatam dies, & nox commemoretur.

4. Præterea. Omne quod fit ex aliquo, fit ex incontinenti, idest contrario, ut ex I. Phys. text. XLIII. patet. Sed soli non est aliquod contrarium. Ergo non potest esse quod ex luce tunc creata sol factus fuerit.

5. Præterea. Ut in II. Metheor. cap. 11. & 111. habetur, nubes ex vaporibus congregantur, qui ex terra, & aquis resoluti superius ascendunt. Sed corpora superiora non communicant in materia cum inferioribus, ut supra dictum est. Ergo lux ex qua sol quasi ex materia postmodum factus dicitur, nubes esse non potuit.

Sed in contrarium sunt quæ in littera dicuntur.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est, lux est qualitas activa corporis celestis, sicut calor est qualitas activa ignis. Calor autem habet quamdam actionem communem, in quantum est calor: quia secundum quod in diversis rebus invenitur, determinatur sua actio ad determinatos effectus, sicut calor qui est in homine, operatur ad conversionem

cibi in carnem humanam, & in planta ad substantiam plantæ. Ita etiam & lux, quamvis habeat actionem consequentem naturam lucis, in quantum huiusmodi, determinatur tamen sua actio, secundum quod in diversis recipitur ad diversos effectus: unde alium effectum habet radius Saturni quam Jovis. Secundum hoc ergo dico, quod ipsa lux secundum virtutem communem pertinet ad opus distinctionis, sicut & calor; sed ideo inter opera distinctionis primo ponitur, quia primi corporis qualitas activa est. Sed postea determinatio ad diversos effectus secundum diversas virtutes corporibus celestibus collatas pertinet ad opus ornatus. Et ideo dicit Dionysius in IV. capit. de div. Nomin. quod lumen solare est illud lumen quod Moyses in tribus diebus nostri temporis narrat; quamvis tunc informe esset, quia scilicet terminatio virtutis non aderat.

Ad primum ergo dicendum, quod circa hoc est duplex opinio.

Quidam enim dicunt, quod opus distinctionis statim cum opere creationis incipit; & ideo statim lux creata est cum primo creatis: & sic patet quod non à tenebris opus Dei inchoavit. Et hoc quidem oportet dicere secundum expositionem Augustini, Lib. III. super Gen. ad lit. cap. 1. quamvis etiam Augustinus velit quod productio informis materiæ intelligatur ante omnem diem, non tempore, sed natura.

Alii vero dicunt, quod prius tempore fuit opus creationis, & postea per aliquod intervallum temporis formata est lux, & tunc dies primo incipit; unde dicunt creationis opus ante omnem diem fuisse. Et hoc quidem magis consonat litteræ Genesis secundum suum sensum planum: statim enim posita creatione, tenebras super faciem abyssi commemorat, & postmodum de lucis productione dicit. Nec tamen est inconveniens tenebras præcedentes non in genere privationis ponere: quia privatio esse non potuit antequam natura habitus oppositi, scilicet lucis, corporibus indita esset; sicut nec carulus ante nonum diem cæcus, vel privatus visu dicitur: unde per tenebras præcedentes lucem imperfectio corporalis naturæ ostenditur, quam quidem ex Deo non habet, à quo habet omnino id quod perfectionis est. Decens est autem ut ab imperfectio ad perfectum divina opera adducerentur, ut sic ab ipso omnis perfectio esse ostenderetur. Unde dicit Augustinus in II. super Gen. cap. v. quod si aliquid imperfectum Deus fecisse dicitur, quod postmodum ipse perficeret, nihil reprehensionis habet ista sententia.

Ad secundum dicendum, quod in lucis productione intelligitur proprietas luciditatis, & diaphaneitatis, quæ ad lucis genus reducitur, omnibus corporibus lucidis, & diaphanis collata fuisse; sed tamen, secundum Dionysium IV. cap. de div. Nomin. sol est principium, & fons luminis, illuminans superiora, & inferiora corpora; & ideo per lucem illam ipse intelligit lumen solis tunc informe, & Magister etiam dicit in littera, quod ex ea formarum est corpus solis.

Ad tertium dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Damascenus enim dicit, Lib. II. de Fid. orth. cap. VII. quod in illo die fiebat dies, & nox per contractionem luminis, & emissionem; sicut etiam suos radios sol retraxit in terra Egypti, cum alibi lux esset; ut dicitur Exod. x. & similiter in passione Domini, quando tenebræ factæ sunt super terram, ut habetur Matth. XXVII. Sed hoc non potest esse: quia illuminare est actio à corpore lucente pro-

veniens, secundum necessitatem naturæ; & ideo oportet quod semper illuminet corpora sibi directe opposita; nisi forte poneretur habere aliqua cooperacula, sicut sunt palpebræ oculorum, quibus se tegeret: quod est ridiculum dicere: aut nisi ponatur hoc virtute divina fieri, & quasi miraculose; & hoc non convenit ponere in prima institutione naturæ, ut Augustinus dicit, Lib. II. de Gen. ad lit. cap. 1. Et præterea exemplum de passione Christi non est conveniens: quia obscuritas illa non fuit facta per contractionem radiorum solis, sed per interpositionem corporis lunaris, ut Dionysius in epistola VII. ad Policarpum dicit, sicut etiam fit in eclipse solis; quamvis tunc tempus non esset eclipse, unde miraculosa fuit. Et ideo alij dicunt, ut in littera dicitur, quod dies, & nox fiebant per motum circulem illius lucis, quo accedebat, & recedebat. Nec est inconveniens substantias spherarum, quæ lucem revolverent, à principio creationis fuisse, quibus postmodum aliquæ virtutes collatæ sunt in operibus distinctionis, & ornatus. Aut si substantiæ spherarum non erant suis figuris determinatæ, ipsum corpus lucidum naturaliter circulariter movebatur, cum esset de natura quintæ essentiæ; & ita suo motu circulum describebat, sicut lapis suo motu lineam rectam facit rectius etiam quam ars.

Ad quartum dicendum, quod substantia corporis solaris à principio creationis in sua forma substantiali fuit: unde ipsum corpus lucidum substantia solis fuit. Sed dicitur ex eo sol quarta die factus per additionem novæ virtutis, sicut dicitur ex homine non musico fieri homo musicus.

Ad quartum dicendum, quod non fuit nubes secundum veritatem substantiæ, sed secundum similitudinem proprietatis: quia sicut nubes lucida recipit lumen à sole in minori claritate quam sit in ipso fonte; ita etiam substantia solis habuit primo lumen imperfectum, quod postmodum quarta die consummatum est.

ARTICULUS V.

Utrum Pater faciat omnia per Filium.

1. **A**D quintum sic proceditur. Videtur quod Pater non faciat omnia per Filium. Illud enim per quod fit aliquid, immediatius se habet ad effectum quam faciens per ipsum. Sed Filius non est immediatius principium rerum quam Pater, cum ambo æque immediate operentur. Ergo Pater per Filium non operatur.

2. Præterea. Per denotat habitudinem causæ. Sed Filius respectu nullius quod est in Patre, causa, vel principium dici potest. Ergo Filius non est per quem Pater operatur.

3. Præterea. Secundum Damascenum, Lib. II. de Fid. orth. cap. 111. in fin. excogitatio Dei est opus ejus. Sed non potest dici, quod Pater sit sapiens per Filium, vel intelligens. Ergo videtur quod nec per Filium operetur, cum idem sit Deo esse quod operari.

4. Præterea. Per notat causam mediam. Filius autem est causa prima. Ergo videtur quod non convenienter dicatur Pater per Filium operari.

Sed contra est quod dicitur ad Heb. 1. 2. *Quem constituit heredem universorum, per quem fecit & servavit.*

In II. Sent. Tom. II.

(1) *Al. per balivum.*

Præterea. Quilibet artifex per suam artem operatur. Sed secundum Augustinum, super Joan. tract. 1. Filius est ars Patris plena rationum viventium. Ergo Pater per Filium operatur.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod operari per aliquem dicitur dupliciter. Uno modo operari per virtutem alicujus, sicut dicitur balivus operari per Regem, scilicet per potestatem Regis sibi commissam, quæ immediatior est operi quam virtus ejus: & hoc modo nec Pater per Filium, nec Filius per Patrem dicitur operari: quia una & indivisibili virtute ambo operantur. Alio modo dicitur aliquis operari per aliquem sicut per operantem: & hoc modo Rex (1) per præfectum operari dicitur. Et huius distinctionis ratio est, quia cum operatio sit medium inter operantem & operatum, causalitas importata per præpositionem per potest referri ad operationem secundum quod exit ab operante; & sic dicitur aliquis operari per illum qui est causa quod iste operetur, & est ille cuius virtute operatur: vel potest referri ad operationem, secundum quod terminatur ad operatum; & sic dicitur aliquis operari per illud quod est ab operante ordinatum ad operatum ut causa. Unde designatur auctoritas in operante respectu ejus per quem operatur, in quo est causalitas respectu operati. Sed hoc contingit dupliciter. Uno modo quando illud quod ordinatur ab operante ut causa operati, est causa ejus secundum virtutem aliam à virtute operantis, quam tamen ab ipso recipit; & hoc oportet esse instrumentum operantis, in quantum est motum ab operante, vel per imperium, sicut servus, vel motu corporali, sicut res inanimata, ut securis. Unde Philosophus dicit in VIII. Eth. cap. XI. quod servus est sicut organum animatum, & organa sunt sicut servi inanimati. Et hoc modo Pater per Filium non operatur, sicut hæretici intelligebant. Alio modo quando eadem virtute operatur, quam tamen ab operante recipit; & sic dicitur Patrem per Filium operari, quia est causa ipsorum operatorum una & indivisibili virtute cum Patre, quam tamen à Patre nascendo recipit.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis Deus operetur effectus naturæ per causas naturales, ipse tamen immediate in omnibus effectibus naturæ operatur: unde multo fortius immediate operatur in est immediatius principium rerum quam Pater, cum his quæ per Filium facit, cuius est eadem numero virtus quæ est & Patris.

Ad secundum dicendum, quod causalitas præpositionis non refertur ad operantem sed, ad operatum, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod cum dicitur, Pater intelligit, non connotatur aliquid respectu cuius Filius possit esse principium; & ideo non potest dici, quod Pater per Filium intelligat, vel sciat, sicut dicitur in illis quæ effectum in creatura implicant.

Ad quartum dicendum, quod primum dicitur quod non est aliquid prius. Illa autem auctoritas Patris respectu Filii, in quantum Filius à Patre habet & esse, & operari, ratione cuius Pater per Filium operatur, non facit Patrem Filio majorem, vel priorem esse. Unde non sequitur quod Filius non sit prima causa ex hoc quod Pater per Filium operatur.

R

EX-